

յիսի 23-ին այցելեց այստեղ՝ երկրիս կառավարչապետ իշխան Գոնդուկով-Աօրսակովը. երբ նաակից զուրս եկաւ ողջունեց և ասաց. «Էս այս վանքը սիրելուս համար այս երկրորդ անգամն է, որ գալիս եմ, որին տեղի միաբանութիւնն ընդունեց եկեղեցական հանդիսով, երգելով Ամենազօր Աստուած՝ չարակաշնը, գնացին դէպի եկեղեցի, և պահպանելով վերջապա հանդէսը, Վանահայրը մարդիկ երկար և երջանիկ օրերու նորին պայծառափայլութիւնը քանի մի հարցմունքներ արաւ սուրբ մասնակցներէ մասին, որոնք բազմեցած էին Սուրբ տեղանի բնակի վրայ և այլ Սուրբ մի քանի հարցմունքներու Գորս գալով եկեղեցուց հանդիսացաւ կանաչադարձ բազում վրանածածկէ տակ. երկու բաժակ թէ ըմպելուց յետոյ, խնդրեց վանահայրից վանքի նախարարութեան մասնակցը և իւր ձեռքով գրեց մատենանում յիսուն (50) թուրիս:

Այսօրեայ նկարագրի պրոֆեսոր Լ. Օ. Պրիմաչեկին, «Ноб. Вр.»-ի տնօրէն, ուղեւորում է Ղրիմ և այնտեղից գալու է Վովկաս գեղարուեստական առարկաներ հաւաքելու նպատակով:

Ա.Լ.ԿՍՏԱՆԿՈՎՈՎ, ԻՅ.—Յունիսի 23-ին, օրուայ 12 ժամին տեղի ժամանեց երկրիս պ. կառավարչապետ իշխան Գոնդուկով-Աօրսակովը և հանդիսաւոր կերպով ընդունուեցաւ: Գաւառապետ և այլ պատմական անձեր, քաղաքի ներկայացուցիչները, համբարներն իրենց դրօշներով և դուռնաներով դիմաւորեցին իշխանին: Իշխանի համար պատրաստած բնակարանի քաղաքամասը զարդարուած էր դրօշակներով: Իշխանն ընդունելով քաղաքից ալ ու հայը, անհետ իրեն համար պատրաստած պատուէկամարի տակով, հանդուսաւոր իրեն համար պատրաստած բնակարանում՝ կանխաւ տեղեկանալով քաղաքի դրութեանը և հարցմունքներ անելով առևտուրի մասին: Իշխանն այնուհետեւ կառքով մեկնեցաւ քաղաքից: Անին այցելելու:

ԱՍԽԱՏԱՆԻՅԱՆ.—Սարապիւնի չոգերն են լինում տեղիս առևտուրը իսկաւ դադարած է, մասնաւոր տեղական ջրօրն ամառանոց գնալուց յետոյ:

Վրացի օրերը խանութները վաճառելու ինքիւնն այստեղ ևս յուզուած է. կան խանութատէրեր, որոնք արդէն ամբողջ կիրակի օրը փակում են խանութները, իսկ ոմանք մինչև 2-րդ Լաւ կը լինեն, որ վերջին կարգի խանութները:

ձգուած Մինք աղաքով ու նամուսով խալիս ինք, Գեթեան ջան. միւր մէջ ձուր ու զրիցք է դառնում... համա ուրիշ խալիս համա տոլորուած է. նրանց համա զիւր մէջ է: Կեանքն ու կենդանիս փութ չեղաւ չլին—նրանց բանը չի ըլլի... նրանք նամուսի համա էնքան փութ չին անում, ինչքան լաւ ուտիլ խալիս ուրիշ, ան ապուրաղի վրէն... ասում էր Սօրման Պետրովիչը, երբ կիւնը ստիպում էր նրան կըլու տանելու: Բայց այս բաները լուրը անցել էին... Ամբողջ աղաքում մէջ, ինչ որ անկատար ցանկութիւններ ունէր, սկսեց հերթով իրագործել... Սակայն ընտանեկան ամենաշնչին բաներից, մինչև հասարակական և զուգահեռութեան տեղեր յաճախելը:

Ամուսնու գնալուց յետոյ, մի օր մի անձնանք մարդ ներկայացաւ. Գեթեանին և ինքնից գնելու իրենից քանի մի տոմսակ, առաջինից ներկայացման համար, որ տեղի պիտի ունենար կիրակի գիշերը Սիմֆերիս այգում, մի չքաւոր ընտանիքի օգուտին:

Գեթեանն ուրախութեամբ գնեց 3 տոմսակ և վճարելով 6 թուրիս, հանապազօր ձգեց անձնանք մարդուն:

Նոյն օրը երկուցեան, երբ Սարգիսը արդէն վերջացել էր իւր դասերը, Գե-

թեաները, որոնք է դէպ ասած, հարուստներ են, մի փոքր էլ մտածելին իրենց գործակալատներին առողջութեան վրայ, որոնց երեսի գոյնը զմարտն է, իրենց վատասողը:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳԻՅԱՆ.—Ս. Ս. Գործարարներ հեռագրով յայտնում է մեզ, որ Արաբ արդէն ուղարկել է բաժանորդներին:

Մայիսի 30-ի գիշերը, երկարատեւ անձրևներէ պատճառով Ղարսի նահանգի Օջախ-Ղուլի գիւղում մի տուն է ընկնում և տակովն է անում Բարսեղ Կարապետեանին, նրա մօրը, եղբորը և քրոջը: Օգնութեան հասնելով, աւերակներն սակից հանում են դիակները, բացի պղծանից, որը «Բարսեղ»-ի անունով, ուշագնաց էր եղած և չուտով ուրիշ են բերում:

ԳԱՆՁԱԿԻՅ.—Յունիսի 18-ին, կիրակի, տեղի ունեցաւ տեղիս երկուսն զրոյրոյնների տարեկան տարի: Աշակերտներն և աշակերտուհիներն ծնունդներ հրաւիրուած էին օրվորայն ուսումնարան, որ, պատարալից յետոյ, ուղիղ ժամը 12-ին, սկսուեցաւ հանդէսը, որ բաղուեցաւ «Տէր պահանգ զապրանք» երգով: Այնուհետեւ զարդերի ապաւ զուգարհը մի ծառով ուսումնարանի տակ աշակերտները, իսկ վերջումը համառոտակի տեղիս թիւն տուցի, թէ քանի հոգի են փոխուել, քանիսը մնացել, քանիսը կրկնաբնութիւն ունին և քանիսը արձակուած են: Ընդհանուր հաշուից երևաց, որ փոխուելի տոկոսը քիչ էր, բայց, ինչպէս ասում են, եղև են պատճառներ: Տեսնուածն աստիճան հաշիւ. չորրորդը, ինչպէս արժ. յաջորդը բացառելից, պատճառը գանձապահ-հոգարար՝ ձուր բացակայ լինելն էր:

Հանդէսը վերջանալուց յետոյ սկսեցին աշակերտուհիները ձեռնարկները փաճուել, որից կարծեմ մոտաւորապէս 120—140 թ. գոյացաւ:

ՌՈՒՍԻԱՅԻ ՔՆՐԹՈՒՄ ԿԱՌԱՐՈՒՄ ԵՆԻՐ

—Վաստաւայի հասարակական բանկում, յունիսի 1-ին եղած վերաբերուած միջոցին անհետացած է եղել 36,200 թուրիս մի ծրար: Բանկի վարչութեան անդամները և գանձապահը բանտարկուած են:

—Ռուսաց սինդիկատներում անկարգութիւնները նախապիծ է կաշմում հոգեւոր սեմինարիայից աւարտած եկեղեցական-ծխական ուսուցիչների ծառայու-

թեանը ինքիւնն նրան, որ ինքն ևս չորսը երեք թատրոն, որովհետեւ նա արդէն գնել է մի աւելի տոմսակ:

Սարգիսը ուրախութեամբ ընդունեց և որոշեալ ժամանակ նրանք դնացին: Այն գիշերը ներկայացուցից յետոյ, պիտի պար ևս լինէր...

Սարգիսը աւելի յարմար դասեց պաշտօնը: Աստարիսէի հետ, քան մի ուրիշ օրվորի ինքիւնն. նա յայտնեց մօրը, որ թոյլ տայ Վաստարիսէին իրեն հետ պարելու:

—Դանա հարցնում իս... զանա իմ տխրելը քիչ թողած ում հիւ կու թողնիմ, մօր տանցիլստ տն... Վաստարիսէ, վերջին, զիմեց նա իւր աղկան—

զուգիս տանցիլստ տն... Նա ծիծաղեց և կարմրելով չարմեց գլուխը... ի նշան համաձայնութեան... Պարի ժամանակ, Սարգիսը որակեց որ էր գտաւ երկու աթոռ և իւր թագիկնակով կապելով այդ աթոռները, առաջարկեց իւր թեր Վաստարիսէին: Վերջին կարմրելով ընդունեց և երկուսն ի միասին թէ թէի տուած անցան բազմութեան միջից և բռնեցին իրենց տեղը:

Սկսուեց պարը: Վաստարիսէն սկզբում, ամաչկոտութիւնից թոյլ և անխիտ էր պարում...

Իրեն հաշուել որպէս հոգեւոր ծառայութիւն. այս նախադիմաւորութիւն է լինելու, որ քանակաւորութեան կանոնադրանքներն առաւել սիրով ծառայեն ժողովրդական կրթութեան գործին:

—Անգարական «Egyenlöseg» թերթի տակով, ուսուց կառավարութիւնը վճարել է չորսուեց Քարծն Հիւլիս—պաշտաները, որով յիշեալ Բարսեղ 50,000,000 ֆրանկ առաջարկում է «Կառավարական նպատակով Ռուսիայում», այսինքն, հրեաների օգուտի Այդ պատճառով Քարծն Հիւլիս ևս ասում իւր առաջարկը:

—Նրեանք ինն հոգի առաջագատարկութիւնից արձակուած են, բոլորն էլ համարեա լեհացիներ և գերմանացիներ, լայն Օղեստայի համալսարանի խոսկան ուսնող Լադար Պոպովից, Նրանց թիւում է նաեւ դրամ Կաղից: Լուրձակին իւր Ալեքսէյ Գորու և երկու պղծիկներնց հետ և լեհական յայտնի գրող, անդիլիանս առևտրական նաւատարի նաւադատի որդի Կոնստ Կորմենսկին:

—Վաստիմիր քաղաքի մահմեդականներն միտնուել, իտալացի կեանքը խանդարեց կանանց լեհական կուրորից մինի աշակերտուհի մահմեդական օրվորը Վի Կաստիմիր գալով: Սա առաջին օրվան է, որ իրեն նուրիւր է լեհական կանութեան ուսումնարանի ծառայուհի մահմեդականները, ուսուց լեզուն չլիանալու պատճառով, միւս գիտարկութիւն են կրում լեհական գիտելու Օր. Վ. Երեւոյ միւս օրվոր ընդունուեց թէ Վաստիմիրի և թէ չըմպալքի մահմեդականներ իտալացի Սակայն Վ. ի գիտելու և Ս. Կաստիմիրի միտնուել լինելով, գիտելու է Ս. Կաստիմիրի միտնուել համաձայնութիւն:

Ս Ո Վ Ր Ա Տ Ե Ս *)

«Աստուած ոյմի մէջ է, այլ ճշմարտութեանը»:

Ի՞նչպէս ու պէտք է ժողովուրդը կառավարել:

Մի անգամ Սոկրատէսը լսեց, որ մէկ հարուստ մարդ, որին կոչում էին Կրատիս, աշխատում է կառավարել լինելու Սոկրատէսը ճանաչում էր նրան, նա անփորձ և անհոգ մարդ էր և քաղաքի հրապարակում պատահելով ողիւն նրա հետ խոսել:

*) Տե՛ս «Նոր-Կոր» № 101.

Լայց վերջում նա տուրապաւ... մեղիկի ճանքը և իւր տուրապի կամով ինքնաները, որոնց առաջին անգամն էր տեսնում, երկարացրեց Վաստարիսէին:

Գեթեանին չատ գիւր էր գալիս իւր աղկան պարելու:

—Չարդ տանի Գեթեանը, աղաւաղ ջան... ասում էր մօրումը. երբ նրա աղկանը ուրախ և թեթեւ թախքեց իրաւ էր պարում:

Գեթեանը տուրապ անգամ անանելով իւր աղկան շուրջ, չափազանց ուրախ էր և գոհ:

Գեթեանն ու ժամին ամենաբարձր տուրապութեան ասել նրանք վերադարձան տուն...

Վաստարիսէն ուրախութիւնից յետոյ էր իրեն:

Հետեւեալ օրուանից իսկ, նկատելի եղաւ, որ Վաստարիսէն արդէն փոխուել է... ուշք ու միտքը դրուել էր այն պատճառներով... Նա ասելու էր, որ անհոգ չէր պարապում:

Առաջին անգամ, այնպիսի փակ կնիքից յետոյ, Վաստարիսէն հասարակական չըմպել մէջ բնիկութիւն պատկանեց ինչպէս ասում են, բացուեց նրա աղիւրը: Անփորձ օրվորի լայն պարահանգէսը միւս ներդրութիւն ունեցաւ: Նա տեսաւ այնտեղ այն, որ գիտ ևս տեսած:

Կրատիսը կանգնած էր ժողովրդական մէջ, մարդիկ պատկառանքով խօսում էին նրա հետ: Ամենքը սպասում էին, որ նա չուտով կառավարի կը լինի և ամեն մէկը նրանից օգուտ կունենար: Կրատիսը սպասում էր, որ իրեն կառավարի ընտրեն և հարգանքներ էր ժողովրդի առաջ, Մոսկուս և Սոկրատէսը:

—Կրատի Կրատիս, ասաց նա. ես լսել եմ, որ դու մեզ կառավարի կը լինես:

—Այո, յոյս ունիմ, պատասխանեց Կրատիսը:

—Կրատի, լաւ գործ է, երբ պաշտօն ստանաւ, քո իշխանութեան տակ չատ բան կը լինի: Կարող ես չատ մարդկանց բարոյթիւն անել և աւելի հաշակ ստանալ:

—Կրատի, ասաց Կրատիսը, ինչպէս համար ես չեմ կարող լաւ կառավարի լինել:

—Լաւ կառավարիչը նա է, ասաց Սոկրատէսը, ով իւր աղկան չատ օգուտներ է ապրի և ով մեծ հաշակ ունի, այնպէս չէ:

—Ի հարկ է պատասխանեց Կրատիսը:

—Վե, ինչպիսի մի ծածկիւր, պատմեք, ինչպիսի օրուս ես մտածում ժողովրդից տուր և ինչպիսի կ'սկսեմ:

Կրատիսը օրատորիան մի փոքր ուշացրեց և չէր խանութ ինչպիսի օրվոր և մինչ նա մտածում էր, Սոկրատէսն ասաց:

—Կրատի, վրայ ես մտածում, միթէ դու ժուար է հասկանալ, թէ ժողովրդին ինչ օգուտ պէտք է, սուր, սուր ժողովրդին էլ միտնող մարդկանցից է, ինչպէս մեք լուրսը լեթէ, դու քո բարեկամին ցանկանաւ լաւութիւն անել, քո առաջին գործը նա պիտի լինի, որ դու նրա հարստութիւնն աւելացնես:

—Ի հարկ է պատասխանեց Կրատիսը:

—Հենց նոյն պէտք է և ժողովրդի համար աշխատել, ասաց Սոկրատէսը: Ժողովրդին լաւութիւն անել, նշանակում է անպէս գործել, որ ամենքն էլ հարստանան:

—Ի հարկ է պայպէս է, ասաց Կրատիսը:

—Բայց ինչպէս անել, որ ժողովրդը հարստանայ, հարցրեց Սոկրատէսը. ես կարծում եմ, որ ժողովրդը եկամուտ աւելի չատ ունենայ, քան ծախս, այնպէս չէ:

—Նա կարծում եմ պէտք է այցպէս լինի, պատասխանեց Կրատիսը:

—Սա ուր ինչ, Կրատիս, ժողովրդը չէր ամենաբարձրի և վերջին մօղայով կարած հազարաւորութիւն իրեն հասարակից օրվորներ... բազմութիւն, ըստ երեսն թիւի, քաղաքապետի, երկրաւարների, օրոնց հազար ու մէկ կամով ինքնաները, հաճախաւորութիւնները մեծ ներդրութեւն էին ունեցել իւր վրայ... Նա կեանքի վաղեղութեան համա առնելով, գնահատեց աղաւաղութեան նշանակութիւնը... նա տեսաւ, որ իւր հասարակից օրվորները, ոչ թիւի կախում չունեցաւ, ինչ տարակալութեան մէջ էին: Նա համոզմանց իւր գրութիւնը նրանց գրութեան հետ և գտաւ, որ նրանցը աւելի լաւ է քան իրենը: «Նրանք ոչ զատ ունին տուրելու և ոչ ուսուցիչ կիսա յանդիմանութիւն և նկատուողութիւն լսելու կարգի... նրանք վաղեղութիւն կառարարելով, աղաւաղութիւն, ասում էր նա և նախանշում:

Նա տեսել էր, թէ ինչպէս իւր ուսուցին հասարակից երկրաւարների, խորեւած, զուցէ իրենից ատուր օրվորը չուրջը, դրաւում, պատուած էին նրան և առաջարկում իրենց ճառաւորութիւն անել քաղաքապետին: Այն ինչ ինչ լինում անել քաղաքապետին, ինչպէս ասում են, բացուեց նրա աղիւրը: Անփորձ օրվորի լայն պարահանգէսը միւս ներդրութիւն ունեցաւ: Նա տեսաւ այնտեղ այն, որ գիտ ևս տեսած:

Կրատիսը կանգնած էր ժողովրդական մէջ, մարդիկ պատկառանքով խօսում էին նրա հետ: Ամենքը սպասում էին, որ նա չուտով կառավարի կը լինի և ամեն մէկը նրանից օգուտ կունենար: Կրատիսը սպասում էր, որ իրեն կառավարի ընտրեն և հարգանքներ էր ժողովրդի առաջ, Մոսկուս և Սոկրատէսը:

Գեթեանն անհոգ օրուանից են և օրվան են նրանք, անկախած դու այդ կրատիսը:

—Ո՛չ, ես այդ չեմ խանութ, ասաց Կրատիսը, դու այդ մասին չեմ մտածել:

—Որ այդ մասին չես մտածել, ասաց Սոկրատէսը, անհոգ մտածած կը լինես, թէ ժողովրդի կարգիներն համար օրվան ծախսեր է հարկուար և եթէ ծախսեր այժմ աւելի են, դու երեք մտածած կը լինես, թէ նրանց ինչպէս պէտք է կրճատել:

—Ոչ, ասաց Կրատիսը, դու համար այժմ չեմ կարող պատասխանել, այդ մասին էլ չեմ մտածել:

—Այդ մասին էլ չես մտածել, կրկնեց Սոկրատէսը, վնաս չունի, դու երեք մտածած կը լինես, թէ ժողովրդը ինչպիսի պէտք է հարստացնել, մտածել ես այդ մասին թէ ոչ, ինչ ես կարծում եմ, ինչպիսի պէտք է ժողովրդը հարստացնել:

—Պատկարարով աւելի յարմար է ժողովրդը հարստացնել, ասաց Կրատիսը: Նա ասում էր, որ իւր աղկան չատ օգուտներ է ապրի և ով մեծ հաշակ ունի, այնպէս չէ:

—Նա ասում է, ասաց Սոկրատէսը, այդը հարստացնելու ամենակարճ միջոցն այդ է, բայց չատ անգամ էլ պատահում է, որ չես կարողանում նուսնել ուրիշներին, միայն ուրիշ ծախսեր կանես պատկարարով համար և ժողովրդին մի մասը կը փանաւ, այդ դեպքում չէ որ ժողովրդը հարստանալու տեղ կ'աղաւաղանայ:

—Այդ պայպէս է, ասաց Կրատիսը, բայց պատկարարը պէտք է սկսել միայն այն ժամանակ, երբ հաստատ գիտես, որ դու կը յաղկիս և ոչ քիչ կը յաղկիս:

—Նշանակում է, որ պատկարարը բարեկրու համար վագորք պէտք է լինանա քո ժողովրդի և հակառակորդի պէտքը, ասաց Սոկրատէսը:

—Ի հարկէ, պէտք է լինանա, ասաց Կրատիսը:

—Արեւն ասա ինչ, Կրատիս, մեք պատկարարու համար պատրաստ ինչ ոյթեր ունիք և օրվան ունի մեք թընամին, որի հետ ցանկանում ես պատկարար:

—Այդ չեմ կարող անգիր տուել, ասաց Կրատիսը:

—Վարկի է ցուցակներ ունիս, իրենց ինքն քո այստեղ կարդանք հաշուներ, ասաց Սոկրատէսը:

—Ոչ, ես ցուցակներ չունիմ, ասաց Կրատիսը և մեք հակառակորդի ջրօրն:

Լաւ, նրա հետ, մինչև անգամ այն ժամանակ, երբ ինքն ուսուցիչը առաջարկում է այդ, նա ի նկատի ունենում իւր տարիքը և հասակը և համոզմանով իրեն ընկերակցի ինչ, այն կըրակաւցութեան էր գալիս, որ այժմ վաղէ չէր իրեն աշակերտութիւն անելու, քանի որ իւր զարգացման բնկութիւնից չատերը, ինչպէս պարահանգէսի վրէժը տեսել էր, ապաւ էին և ամուսնացած...

Նրանք իշխում էին իրենց և կատարուած էին իրենց խելքով, հակառակորդութեամբ...

Նա փոքր առ փոքր Վաստարիսէն իւր մտածածներով չատ հետնանքն էր գնում...

Այս ամենից յետոյ, նա Սարգիսի վրայ այլ ևս այնպէս չէր նայում, ինչպէս առաջ: Նա փոխեց իւր գիւրքը և յարաբերութիւնը:

Սարգիսն ևս նկատում էր, այդ փոփոխութիւնը... նա արդը տեսնում էր, որ իրենց պատճառական յարաբերութիւնը փոխուել է և մի ինչ-որ ուրիշ լաւ էր նմանում:

Բայց ինչ էր այդ ուրիշը... նա կամ չէր տեսնում, չէր հասկանում և կամ գիտեր և չէր կամենում հասկանալ:

Սոկրատէսն աւելի համոզման էր:

(Այլ չարմանալով)

էլ չի կարելի հաշուել։
—Այդ վատ է, ասաց Սոկրատեսը։
Եթէ հաշուանկողին զօրքն անկարելի է հաշուել, ուրեմն վարդաբ չէ կարելի խմանալ, թէ ո՞ր կը յաղթի, և զորս է զալիս, որ ժողովուրդ հարստացնելու միջոցներդ այնքան էլ յոսանալ չեն։ Կը հարստացնեն թէ ո՞ր անյայտ է, թայց անկասկած է, ժողովուրդ մի մասը կը փչացնեն և հարստացնելու փոխարէն կ'աղքատացնեն։ Մենք այդ թողնենք, հիմի զու ինձ մի բանի համար սոսա տեսնուի, ամբողջ ազգը կ'երակելու համար ճիշդան հայ է հարկաւոր, այս տարի ինչպիսի հունձ են ունեցել և այդ կը բաւականանայ նրանց մինչև նորը զուրս զալը թէ ո՞ր, երբի զու, որս համար մտածել ետ։
—Ո՛ր, ևս այդ մասին զեռ չեմ ստուգել, ասաց Սոկրատեսը։ Դու հենց ամեն բան այդպէս ևս քննում, Սոկրատես, եթէ ամենքն այդպէս մտածեն և հաշուեն, ինչպէս դու ևս հարցնում, ժողովուրդ կ'առաւարդը հախազանց դժուար կը լինի։
—Իսկ դու կարծում էիր, որ հենց էլ ասաց Սոկրատեսը, վերջին բանը հարցնում եմ քեզանից, ևս լսել եմ, որ դու սկսել ևս քո հօրեղբորդ անտեսութեանը օգնել, իսկ յետոյ թողել ևս, ինչո՞ւ է այդպէս պատահել։
—Ինձ համար դժուար էր այդ, պատասխանեց Սոկրատեսը, կարեւորքը շատ մեծ է և հօրեղբորդ ինձ չէր լսում։
—Տեսնում ես, զու միտուն չկարողացաւ կատարել իսկ ամբողջ ժողովուրդը ևս ցանկանում կատարելը։ Սկսել ամեն դրո՞ւ կարելի է, միայն դա անողում է նրան, ով նրա էութիւնը հասկանում է։ Զօրեղ կաց, որ փոխանակ փառքի ու պատուի, քեզ համար փորձանք ձեռք չբերուի Գոս, առաջ ամեն բան, ինչ որ քեզանից հարցրի, լաւ խնայիր, յետոյ միայն կատարելու։ Համար մտածիր։
Գրականութիւն հետազոտ. և դադարեց կատարելի պաշտօն ձեռք բերելու համար աշխատելուց։
Պ. Տ.—Յով.
ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՆ ԲԱՆԱՍԵՐԻ ՄԱՐԿԵԹԻՆԵՐ
Արեւի թէ Սերայեցի և Հայ ազգերն իրարու խնամութիւն ունեցել են ի հնունդէն, թէպէտ այս մասին կը լռեն Սուրբ Դիւքը և ազգային կամ օտարազգի պատմաբանքը։ Միայն Խորենացին կը միշտ շատակէ քանի որ զէպերը, զորս քաղած է Հրէից պարծանքն եղող Յովսէփոսի գրութեանը։
Թերեւս ոմանց անհատաւոր թուի այս խնամութիւնը, անկասկած է մի անգամ այնքանը նախնի կրօնապաշտական դարերը, պիտի տեսնենք թէ միջնադարէն անձերի միջև բանաստեղծական արուեստի խիստ մեծ նմանութիւն մը կայ։
Այս ըսածին ստուգութիւնը կ'ապաստուի Սաղմոսացի գիրքին, որ—ինչպէս իւր անունին ալ կը հասկցուի, ըստ որում այդ բառը կը նշանակէ հաւանքագործութիւնը։
—Այլ կընէ մինչև վերջը երկրապան բանաստեղծութեանը գրութեան մէջ, որի նախի համար ըստ բաղդի տեղ մը լաւ նախով կարգանքը։
«Տէր պահուցէ զքեզ յամենայն ժամ»
Պահուցէ տէր զամեն քո Տէր պահուցէ զեռու և զիւր քո Յայնաւորէ մինչև յաւիտեանս։
Բաղդատմամբ Սաղմոսէ աւելի բարձր բանաստեղծական համարի մը ծրնունք է Սրբ Սրբոցն—երկրորդական են Սոսիկայ, Ուրուայ, Առակաց, Յորայ, և այլոց գիրքերն։
Գայով մեր ազգային հին բանաստեղծութեան, մինչև առ մեզ հասած քանի մը հատակոտորները քննելով կը տեսնենք, թէ մեր նախնի երգիչը յո՞նապէս

և կամ լատինական արուեստին չեն հետևած երբեք, այլ միջին Ասիոյ հինադարէն յատուկ ու տալիսին մեջ անձամբ հաճեալութեամբ։ Ահա այս կարգին են մեր հին վերաբերումը և լատինացի երգիչին և այլք, զորս կ'երգէին ազգային երգիչը կամ գոռանքը։ Բայց զըմբողջաբար անոնք տեղ մը գրութեան չեն, այլ որբւոյց յորդի աւանդաբար ուսանելով կ'երգէին։ Այսպէս կ'աւանդէ մեզ Մենտորն հայոց Խորենացին, «Բագուր ինչ յայտնի են քեզ ի վերաբերում, որ պատմին ի Գողթման» (Գիրք Բ. գլ. 106)։
Ուրիշ տեղ միայն «Յայնաւորէ քայս ճըւմարտապէս և լատինացի էրգիչ, զոր պահեցին անխորժելով, որպէս լսեմ, մարդիկ կ'ործանէն պիտակէ գաւառին Գողթման» (Գիրք Ա. գլ. 1.)
Այդ հին երաժշտական բանաստեղծութեան մէջ ստեղծ կը տեսնենք կրկնութիւն մը, որմէ կ'ընենք հետեւեցիլ թէ փոխ առ փոխ երգելու համար յորինուած էին զորս, ինչպէս դարձ կը շարունակուի եկեղեցեաց մէջ։
—Կրկնութեան հետ անդամներն ալ իրարու հետ կ'ընթերցանուին միմեկին խնամով, թայց տարբեր խօսքերով։
Հետաքրքիր ընթերցողացու ճաշակ մը տալու համար աստ կը զննենք Գողթման երգերն մի քանին, որպէս զի լազգաւոր պիտի լուրջանայ իւրաքանչիւր հատուածին կից երաժշտական բանաստեղծութեան օրինակաց հետ։
Նրուանդան Տիգրանայ քաջ որդին Վահագն անդամն հաշակ ունեցաւ, զոր նոյն իսկ Ստուծոյ կարգը դասեցին Հայք ու վրայից, և իւր վրայ գոլտաւանական երգեր յորինեցին։ Այս գոլտաւանութիւններն մաս մը հասած է ձեռ ունեցիլ որ է՝
«Երկնէր երկին և երկիր, Նրկնէր և ծիրանի ծով, Նրկն ի ծովուն ունէր զկարմիրիկ երգիչին։
Ընդ եղեգան փող ծուկ երանի, Ընդ եղեգան փող բոց երանի, Եւ ի բոցոյն պատանակելի վաղէր, Նա հուր հեր ունէր։
Ապա թէ բոց ունէր մորուս, Եւ աշկուհին էին արեգակունքը»։
Գառաւորաց զրբին մէջ ալ կը կարգանք Դեղմոսայ օրհնութիւնն, որուն մեծ նմանութիւն ունին մեր Գողթման երգերն։
«Կապոյտ երանոցն Սիսաբայ, Կապոյտ երանոցն զոյնարդն հնաբուրց, Նարոս ալուսէս նկարուց, Այն էր պարանոցն նորա կապուս»։
Ուրիշ օրինակ մ'ալ մէջ բերենք ըստ համոզուելու համար, այն է՝ մեր Արտաշէս Բ-ի վրայ յորինուած այլաբանական երգն։
«Հեծաւ արի արքայն Արտաշէս ի սեան գեղեցիկ, Եւ հանեալ զտիկեղ չիկափոկ պարանի, Եւ անցեալ որպէս զարծուի սրաթիւ ընդ գնան, Եւ ձգեալ զտիկեղ չիկափոկ պարանի, Ընկեց ի մէջ օրիորդին Արանայ, Եւ շատ զուարթ զմէջը փափուկ օրիորդին»։
Իսկ Սաղմոսաց մէջ կը կարգանք, «Ընդ յատնի մարդկան ի վրայ մեր, Կենդանոցն կամեցան կլանիլ զմեզ»։
Ի բարեկամալ օրմտութեանը նուազ ի վրայ մեր, Ապա ե ջուրը ուրեմն ընկեցմեցին զմեզ, Ընդ ուրիշ անցին անձինք մեր, Անցին անձինք մեր ընդ ուրիշ անդադար»։
Առնցմէ աւելի ըստիւ օրինակ մ'էլ Արտաշէսի հարստեանց համար երգուած հետեւեալ զու հատակոտորն։
«Տէր ոսկի տեղեցի ի փեսայու թեան Արտաշէս, Տեղայն մարդարիտ ի հարստութեան Ասթինական»։
Բաղդատմէր այս հատուածին Յովայ գիրքն, որ կը տեսնենք, «Եւ արարեց զիւրն այն, Եւ մի խորհեցէ զնա տէր ի վերաւոր, Մի եկեցէ ի վրայ նորա լոյս,

Ընկալցի զնա խաւար՝ և տոռելը մահու»։
Առնցմէ զատ՝ ունեցիլ նաև «—Երբ որոնք ըստ զիւրաց ըստած են այս ուսին անձին կողմէ»։
Արամայիսի շատակեր Շարայ որդւոյն համար ըստած առակն՝ ամենահին նշխար մ'էլ, որ կընէ, «Թէ քո Շարայի որդւոյն է, Մեր Երկալայ ամբարըն չեն»։
Անդին ալ Սոսիկայ և Առակաց զրբերն երաժշտական Առակաց ճոխ օրինակներ կ'ընծայեն մեզ։
Մինչև ցարդ տեսնենք և քննեցինք մեր ազգային ու երաժշտական հին բանաստեղծութեան նմանութիւնն, այժմ ալ փնտենենք ասոնց յորինման ժամանակն։
Եթէ ձեռքին հասած քանի մը հատակոտորներն վրայ ձեռքն այս երգոց ժամանակն, անորոշ թուական մը կուտեսնենք, վասն զի ժամանակն իւր երկալայ ծանր ձեռքերն տարածած է նաև այս երգոց վրայ։
Մեր նախնի բանաստեղծութիւնն այժմ ի ձեռն ունեցած ամենահին հատուածն է Վարդգէսի վրայ երգուած կտորն։
«Հատուած ցնացեալ Վարդգէս մանուկն, Ի Տուհաց գաւառն, զԳառազ գետով, Երկալ նստեալ զԵրեւ ըլլով, Զարթիմը քաղաքու, զԳառազ գետով»։
Կամ վերև յիշուած Վահագնի վրայ երգուածն։
Այս հայտնի Քրիստոսէ վեց դարու չափ առաջ կ'անցնենք թէ, սակայն չենք կրնար վճռել թէ նոյն ժամանակ եղած է սկիզբն բանաստեղծութեան առ Հայոց, ըստ որում, ինչպէս ըսինք, զեռ լազուսք յազգային երգոց անյայտ մնացած են ցարդ։
Թափանցեալ տեղի խորն—Ոստոսանքը զէպի Նոյեան ժամանակներն, որ պիտի տեսնենք թէ Քրիստոսէ քանի դար առաջ հայկական երգոց ու նուադարանաց յիշատակութիւններ կան, ըստ այսմ, «Բայց առաւել յաճախագոյն հինքն Արամայեաց ի նուազս բարձրան և յերգ» ցարդ և պարուց զայստիկ առանձն։ (Խոր. Ա. դ) Այս ժամանակն երկու դար յետոյ ևս կը լսենք Մար Սրբաւ ձայնը, որ կընէ, «Եւ փղեղեցութեանց և յանձնանց արանց ի քառանգանքն այս գտանի ժողովուրդ» (Անդ. Ա. Ժ)։
Նոյն իսկ արձակ կամ իւր տաղաչափական ձևէն քակուած մեր հայկական հին վրայանտեղծութեան հատակոտորներն մինչ Էնք կրնար համարել Խորենացոյն հին հատուածն ալ յորում Մար Սրբային բերնով կընէ, «Հայկ՝ զեղեպաւաճս անձնայ, քաջազանդուր, խայտալն և հատարապուկ, սա ի մէջ սկայիցն քաջ և երեկել լաւ»։ (Ա. Ժ) Կարապետ Գողթմացի
Կ. Պոլս
ԹԵՂԵԱՎՈՐԻՏԵՐ
Երեւան.—Իեռ անցեալ տարի, հայ թերթերից մինի մէջ կարդալով մի նամակ գաղական մատաղի սովորութիւնը վերջացնելու մասին, մենք այդ նամակն պատասխանեցինք անցեալ տարուայ «Նոր-Դար»-ի 86 համարում և մեր կարծիքը յայտնեցինք, Բայց ինչքան դարմանանք, երբ մի տարի անցնելուց յետոյ, մի և նոյն թերթի մէջ կարդացինք զարձակ մի նամակ նոյն նամակագիրը գրած, որպէս մեր պատասխանին հերքումն։ Պ. նամակագիրը գրում է, որ մենք հայադասն եկեղեցու աւանդապահներ հանդիսանալով, աշխատում էինք ապագային յիշեալ թերթի ուղղութեան վնասակարութիւնը, և յետոյ տեսնեցինք, որ «պարտնեց, մի թէ զուր համոզում էր և այնքան զօրաւոր որք էր զզում ձեռն մէջ, որ մեր (նամա-

կարդի և յիշեալ թերթի) խախտած հայ ժողովուրդի վատ սովորութիւններն և աւանդութիւններն պաշտպան հանդիսանալ, որ մեր քանդած նորոգել կարողանալը»։ Այդ պոռոտախօսութիւնը յարուցանում է մեր մէջ միմիայն ծիծաղ, հեղեղական ծիծաղ... Բայց յետոյ սր, նամակագիրը շարունակում է, «Եւ ահա այսօր Նրեանում ծախսարարները (?) ժողովուրդը չատերը (?) և նոյն իսկ Սրբազան Առաջնորդը (չենք կարծում) մատաղների վրայ ծախսուող այդ նշանաւոր գումարը անտեղի գտնելով կամ մի փոքր մասը միայն ծախսելով (եթէ անտեղի են գտնում էլ ինչո՞ւ փոքր մասն էլ իրար տեղը ծախսում են), յանկուտիւն են յայտնում բարեգործական ընկերութեան տրամադրութեան տակ գնել աղքատանոց կամ հիւանդանոց հիմնելու համար»։ Հարցնում ենք, թե՛ է կարծում պ. նամակագիրը, ժողովուրդը ինչք համար է տալիս նշանակած նշանաւոր գումարը, արդե՞ք ժողովուրդը այդ նշանաւոր գումարը չէ տալիս դրա փոխարէնը նուիրական ծխախոտարութիւնը տեսնելու, այսինքն մատաղի սովորութիւնը անխախտ պահելու համար, թէ՛ նա տալիս է այդ լոկ բարեգործութիւն համարելով, եթէ բարեկամ ընկերոջը հնաաղբորութիւն ունենալ և վերցնել անցեալ տարուայ «Նոր-Դար»-ի 86 համարը, այնտեղ մեր առաջ բերած մի օրինակից կը համոզուել, որ ժողովուրդը անհաղթ զուգար տալիս է ոչ թէ ընդհանրութեան անտեսով, այլ մատաղի անտեսով, որի դրոշմը նա հայկական երկանցին չէ կարող վերջացնել։ Մենք դէմ չենք աղքատանոց կամ հիւանդանոց հիմնելու մարմն, թայց այդ հիմնելու համար կարելի է դիմել ուրիշ միջոցների և ոչ թէ ազգային մի մեծ սովորութիւն վերջացնելու մեջն, որը և անհաղթած է զեռ երկար տարիներ, ինչո՞ւ ուրեմն աղքատանոցի կամ հիւանդանոցի գործը երկարապահան հիմնաքի վրայ դնել և չորսնել աւելի հաստատ հիմք և աղբոր, օգալին ամբողջութիւն մտաւոր և բարոյական միջոցարութիւն ստանալու ժամանակն անցնել է։
Պ. նամակագիրը երեւի ինչն իրեն հակասելը մի մեծ յանցանք չէ համարում, չէ որ ինքը անցեալ տարի առաջարկում էր «Եւ ինչ նշանակութիւն չունեցող» մատաղը իսպառ վերջացնել իսկ այս տարի հայտնում է, որ անհրաժեշտ է գտնել և յետոյ մատաղի վրայ գործ դնել և յետոյ չէ ուղղում թայցաւորի, թէ ոչ մասն են յատկացնում աղքատանոց կամ հիւանդանոց հիմնելու։
Նրեանում հինգ եկեղեցի կայ, իւրաքանչիւր եկեղեցի մատաղի համար փող է հաւաքում 150 ր.—200 ր. երբեմն և աւելի, ըստ պարզ է, որ այդ գումարը համեմատաբար շատ է մատաղի համար, և որպէս զի աւելորդ մատաղի հիմն (ինչպէս եղել է այս տարի ս. Պողոս-Պետրոս եկեղեցում, մատաղի շատութեան պատճառով հետեւեալ օրն էլ են բաժանել) ծախսարարները և ժողովուրդը հակացող անձեր Սրբազան Առաջնորդին իրեն առաջարկել են, թէ ինչքան կը բաւականանան մատաղի համար, վերցնեն, իսկ առաջը յատկացնեն բարեգործութեան, արդէս էլ եղել է։
Այստեղ խոհական ընթերցողը տեսնում է, որ կեղծ քաղաքացիութիւնից չկարողանալ, նահապետականութեամբ մատաղի սովորութիւնն իսպառ վերջացնելու, այլ մնացող փողը իրեն բարեգործութեան, ուրեմն պոռոտախօսութիւն չէ ինքնահաւան նամակագիրի հետեւեալ խօսքերը թէ՛ «Մի տարի առաջ մեր յայտնած միջոցը, այսօր երեւանում իրականութիւն է ստանում (?)» և աւելացնում է, թէ արդարութեան հարուածներն ևս իսկ չենք տեսնում են ամեն կիւրք և չարք։ Մենք ցուած

ենք, որ ամեն մի տեղից վերկնող թոյլ է տալիս իրեն արդարութեան անտեսով խօսելու առանց կշիռել իւր ասածը, մէկ հարցնող լինի թէ, ո՞րն է մեր դրոշմած անարդարութիւնը և ո՞րն է պ. նամակագիրը պաշտպանած արդարութիւնը։ Եթէ ևս համեմատութեամբ հարցարակ իմ դուրս դալով իմ կարծիքը յայտնելու, մի թէ՛ այդ կը նշանակի անարդարութիւն գործել։
Մեզ մեռն է երկու խօսք էլ տեղ և մենք վերջացրած ենք համարում մեր ասելը։
Պ. նամակագիրը այսքանով զէջ պիտի գիտնայ, որ արդարութեան վրայ խօսողը պէտք է գիտակցութեան հասած խոհականութիւն ունենայ, առանց զրոյն արդարութեան վրայ խօսելը անմիտ և տաճա երեխաների դործ է։
Փար-Հատ.
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ
ԱՆԿԻՆ.—Յունիսի 20-ին պարսից Շահը, ճաշից յետոյ թողնալով 21 թիւիւններով մասնա Վինձօրի Ամբոյի ատոմաններ իրաջ Շահն ստորում էր Նորին Մեծութիւն Անգլիայի Վիկտորիա թագուհին, որը նրան բռնկեալ հրաւիրեց։ Բանկէպից յետոյ Շահը Լոնդոն վերադարձաւ։ Միւս օրը փառաւոր ընդունութիւն կ'ուրեւնայ Վիկտորիա Անգլիայի, որոնցով Շահն անցնելու էր։ Բէկիւնը ամբողջ գառնալիս մինչև քաղաքի կեդրոնը «Քեդը»-էն դարձաւ էր, ամբողջ ճանապարհին կանգնած էին զօրքերը և մեծ լազմութեամբ ամբողջ հաւաքուած էր ճանապարհին Շահը պատասխանելով քաղաքային վարչութիւնների բարեկամութեան խնամքին և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կը լինի Անգլիայի և Պարսկաստանի յարաբերութեան նոր դարաշրջանի։ Ընդունութեանը ներկայ էին Ուելսեան պրինցը իւր ամուսնու և որդիներն հետ, Բատտլերը, իրեն հետ, որ Վիկտորիայի զօրութիւններն և արդարագործութիւնները շատ բարձր է գնահատում և յոյս ունի, որ իւր ներկայ այցելութիւնն սկիզբն կ

Типографія конторы газеты Кавказъ, Гол. пр., д. Читахова